
З ДОСВІДУ РЕДАКТОРА ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО ВИДАННЯ

УДК 811.161.2

Світлана Очеретянко

головний науковий редактор

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України

Два ворожих літака чи два ворожі літаки?

Під час підготовки статті про військовика до чергового тому ЕСУ виникло запитання: як правильно написати — *два ворожих літака* чи *два ворожі літаки*?

Щодо вживання іменника з числівником *два* (як і з числівниками *дві*, *обидва*, *обидві*, *три*, *чотири*, а також у сполуках зі складеними числівниками з останнім компонентом *два*, *три*, *чотири*) сумніву не повинно бути, адже ці числівники в Н. в. і З. в. вимагають від іменників форми **Н. в. множини**: *два програмісти*, *дві книжки*, *обидва студенти*, *обидві дівчини*, *три квартали*, *чотири кольори*, *двадцять два метри*, *сорок чотири гектари*.

Наголос іменників при цих числівниках часто буває такий, як у формах Р. в. однини: *два брáти*, *дві сестрí*, *три óзера*, *три хáти*, *чотири дочкí*, *чотири товáриші* (Н. в. множини — *брати*, *сестри*, *озера*, *хати*, *дóчки*, *товаришí*). Зміна наголосу зумовлена тим, що в давньоруській і давньоукраїнській мові при числівнику *два* (пізніше під його впливом і при числівниках *три*, *чотири*) виступали іменники у формі двоїни, яка мала наголос, спільний із формами однини. У процесі історичного розвитку мови форми двоїни були замінені формами множини, але наголос форм колишньої двоїни зберігся.

У непрямих відмінках згадані числівники узгоджуються з формами іменників: *двох програмістів*, *трьом кілометрам*, *чотирма кольорами*.

У випадку, коли із зазначеними числівниками сполучається іменник

із суфіксом **-ин**, який у множині втрачається, іменник набуває форми Р. в. однини: *два харків'янина* (бо харків'яни), *три болгарина* (бо болгар), *чотири громадянина* (бо громадяни), але *три грузини*.

Отже, із числівником *два* іменник вживаємо в **Н. в. множини**: *два літаки*.

Якщо ж до складу сполучень числівників *два*, *три*, *чотири* з іменниками у формі Н. в. / З. в. множини входить прикметник, дієприкметник чи займенник прикметникової парадигми у функції означення (у нашому випадку *ворожий*), то він узгоджується з іменником і виступає також у формі Н. (З.) чи Р. в. множини: *два нові (нових) будинки*, *три зелені (зелених) дуби*, *чотири сучасні (сучасних) комп'ютери*. Варіювання форм прикметників, дієприкметників і займенників не має чіткої мотивації. Обидві вони є паралельні, обмежень у виборі якоїсь однієї з цих паралельних форм немає, тому кожний може користуватися ними на свій розсуд. Та на практиці такі означення переважно вживають у формі Н. в. множини з іменниками жіночого роду (*дві бурхливі ріки*, *три стрункі берези*), а означення у формі Р. в. множини — з іменниками чоловічого та середнього роду: *два оригінальних методи*, *три стандартних конверти*, *чотири великих контейнери*.

Отже, правильними є обидві форми: *два ворожі літаки* і *два ворожих літаки*.